

Docenthandleiding - Bouw je eigen burcht

Informatie

TV: Tijd van Steden en Staten

KA: De opkomst van de stedelijke burgerij en de toenemende zelfstandigheid van steden

Duur: Ca 45 minuten

Achtergrondinformatie

- Vestingsteden waren belangrijk in de middeleeuwen omdat ze bescherming boden tegen vijanden en controle over handel en grondgebied mogelijk maakten.
- Onderdeel van vestingwerken: **muren** (fysieke verdediging), **poorten** (toegang en controle), **grachten** (moeilijker belegeren), **motte** (verhoogde plek voor toren), **burcht/kasteel** (centrum van macht).
- Vanaf de 16^e eeuw werden wapens en legers sterk verbeterd waardoor de vestingsteden aangepast moesten worden. Zo voegde men **aarden wallen** toe aan de stenen ommuring om beter bestand te zijn tegen kanonvuur of werden er **bastions** aangelegd. Deze bastions kenden geen dode hoek waar de aanvaller zich kon verschuilen.
- **Wapenschilden** waren symbolen van families of steden: kleuren en figuren gaven identiteit en status weer.

Leerdoelen

1. Leerlingen beschrijven de functie van minstens drie onderdelen van een vestingstad of motte.
2. Leerlingen ontwerpen een eigen vestingstad of burcht waarin muren, poorten, grachten en een motte terugkomen.
3. Leerlingen ontwerpen een wapenschild en leggen uit waarom zij bepaalde symbolen of kleuren hebben gekozen.
4. Leerlingen presenteren hun ontwerp en geven een korte toelichting.

Uitwerkingen Stap 1 – Onderdelen vestingstad

1. Stadsmuren

- **Wat is het?**
Stadsmuren zijn hoge stenen muren die rondom een stad gebouwd werden. Ze vormden de eerste en belangrijkste verdedigingslinie.
- **Wat was de functie?**
De muren moesten vijanden buitenhouden en gaven de inwoners bescherming. Ze bepaalden ook de grenzen van de stad: alles binnen de muren hoorde bij de gemeenschap. Daarnaast waren muren een symbool van macht en rijkdom: alleen belangrijke steden mochten muren bouwen.
- **Kaart Sittard 1538:**
Op de kaart zie je een gesloten ommuring rond de hele stad, met uitspringende torens om beter zicht te hebben op aanvallers.

2. Stadspoorten

- **Wat is het?**
Stadspoorten waren doorgangen in de muren waar mensen de stad in en uit konden. Vaak waren dit indrukwekkende gebouwen met torens.
- **Waarom waren het er meestal maar een paar?**
Weinig poorten betekende meer controle en veiligheid. Elke poort kon bewaakt worden, zodat handelaren belasting betaalden (tol) en vijanden niet zomaar binnenkwamen.
- **Kaart Sittard 1538:**
Je ziet meerdere stadspoorten op de kaart, vaak aan de uiteinden van belangrijke wegen.

3. Grachtsystemen

- **Wat is het?**
Grachtsystemen zijn brede sloten of waterlopen rondom de muren. Ze maakten het moeilijker voor vijanden om dicht bij de muren te komen.
- **Waarom zijn de meeste grachten vrij breed?**
Een brede gracht zorgde dat belegeringswerktuigen, zoals torens of ladders, niet tegen de muur konden worden geplaatst. Soms stonden grachten ook in verbinding met rivieren, zodat ze altijd gevuld waren met water.
- **Kaart Sittard 1538:**
Rond de stad zie je een duidelijke ring van water: de stadsgracht.

4. Motte

- **Wat is het?**
Een motte is een kunstmatig opgeworpen heuvel van aarde met daarop een houten of stenen toren.
- **Wat was de functie?**
De motte gaf een strategisch voordeel: vanaf de hoogte kon men aanvallers in de gaten houden en zich beter verdedigen. Vaak was dit het oudste verdedigingspunt van een nederzetting.
- **Kaart Sittard 1538:**
De oorspronkelijke motte lag bij de plek waar later de burcht/kasteel stond. Je ziet dit als een verhoogd gedeelte met versterking.

5. Burcht/kasteel

- **Wat is het?**
Een burcht of kasteel was een groot versterkt gebouw van steen, vaak met dikke muren en torens.
- **Wat was de functie?**
Het diende als woonplaats van de heer of garnizoenscommandant, als machtscentrum en als laatste toevluchtsoord bij aanvallen. Daarnaast symboliseerde het rijkdom en macht.
- **Kaart Sittard 1538:**
Op de kaart is de burcht zichtbaar binnen de verdedigingswerken, vaak op een centrale of strategische plek.

6. Aanpassingen in de 16e eeuw

- **Waarom werd er een aarden versterking aan de omwalling in Sittard toegevoegd?**
Door de uitvinding van het buskruit en het gebruik van kanonnen werden de hoge stenen muren kwetsbaar: ze konden instorten. Daarom vulde men de muren met aarde of maakte men brede wallen die de inslag van kanonskogels beter konden opvangen.
- **Waarom werden er bastions toegevoegd in Maastricht, Roermond en Venlo?**
Bastions waren driehoekige of vijfhoekige uitspringende delen van de vesting. Vanaf een bastion konden verdedigers de vijand van meerdere kanten onder vuur nemen (flankerend vuur). Dit maakte het veel moeilijker voor aanvallers om een stadsmuur te benaderen.

Rubric

Niveau	Inhoud	Ontwerp	Wapenschild	Presentatie
Onv.	Slechts 1-2 onderdelen genoemd	Tekening/maquette mist kernonderdelen	Schild zonder duidelijke betekenis	Onvolledig, weinig uitleg
Voldoende	3-4 onderdelen juist uitgelegd	Alle kernonderdelen aanwezig	Schild met eenvoudige symbolen/kleuren	Korte uitleg, basis helder
Goed	Alle onderdelen juist uitgelegd en functies toegelicht	Creatief ontwerp met details en logische indeling	Schild met doordachte symbolen en uitleg	Heldere presentatie, iedereen doet mee